

#GOEDINERFGOED

Archeologienota Gent – Oudevest 37/39

Deel 3: Programma van Maatregelen

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Projectcode – 2018E110

Colofon

Projectcode 2018E110

Archeologienota Gent – Oudevest 37/39

Opdrachtgever

Katharina De Geyter

Sint-Katelijnestraat 18

9000 Gent

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.

Adolf Baeyensstraat 134G

9040 Sint-Amandsberg

BTW BE 0669.484.003

© 2017 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Goed in erfgoed Comm. V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

Programma van maatregelen	4
1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Aanleiding vooronderzoek	4
2. Gemotiveerd advies	5
2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek.....	5
2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site	5
2.3 Impactbepaling van de geplande werken	5
2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering	6
3. Programma van Maatregelen	6
3.1 Vraagstelling.....	6
3.2 keuze onderzoeksstrategie	7
3.3 plan van aanpak	9
3.3.1. Voorwaarden voor de sloop	9
3.3.2. Proefputten.....	9
3.3. Criteria voor onderzoekshandelingen die niet uitgevoerd moeten worden.....	11
3.4. Criteria bereiken onderzoeksdoel	11
3.5. competenties uitvoerder	12
3.6. deponering.....	12
3.7. Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0	12

Programma van maatregelen

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

- Initiatiefnemer: Katharina De Geyter, Sint-Katelijnestraat 18, 9000 gent
- Projectcode bureauonderzoek: 2018E110
- Sitecode: GE-OV-2018
- Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan: nvt
- Erkende archeoloog: Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
- Locatie projectgebied: Oudevest 37/39, 9000 Gent.
- Bounding Box: xMin,yMin 105093.70,194522.34 : xMax,yMax 105130.81,194549.06
- Oppervlakte percelen: 469 m²
- Kadaster: Gent, 2de afdeling sectie B nrs. 1823b en 1823c.
- Termijn bureauonderzoek: 04/05/2018-16/05/2018
- Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed: Bureauonderzoek.
- Onderdeel archeologische zone: ja
- Verstoorde zones: Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
- Topografische kaart: figuur 1
- Kadasterkaart: figuur 2
- Overzichtsplan archeologische zones versus gebieden waar geen archeologie wordt verwacht: figuur 3

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

1.3 Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek. Elk vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem was niet mogelijk omwille van de huidige bebouwing en het actuele landgebruik (zie Verslag van Resultaten). De archeologienota op basis van bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande archeologische en historische bronnen leveren informatie om aan te tonen dat het potentieel tot kennisvermeerdering hoog moet worden ingeschat. Bijkomend vooronderzoek met ingreep op de bodem is noodzakelijk om dit potentieel terdege in te schatten.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

Het assessment gebaseerd op een combinatie van landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische data wijst op een hoog archeologische potentieel van het projectgebied. De projectzone bevindt zich in de Waterwijk, een stadsdeel in het alluvium van de Leie dat in de 13de eeuw wordt opgenomen binnen de wallen. De kans op aantreffen van bewoningssporen van de 13de eeuw-18de eeuw reëel. Mogelijk bevinden middeleeuwse sporen zich wel op geruime diepte. Tijdens opgravingen in de omgeving (Minnemeers – bibliotheekstraat) werd vastgesteld dat sinds de middeleeuwen het looppniveau meermaals werd opgehoogd. Het pre-stedelijk landschap hier bestond uit natte meersen langs de Leie, een weinig aantrekkelijke gebied voor bewoning. De latere bewoning bleef vermoedelijk ook onderhevig aan wateroverlast.

De bewaringstoestand van eventueel archeologisch erfgoed van voor de 13de eeuw is moeilijk in te schatten zonder terreinevaluatie. Mogelijk heeft de intense antropogene activiteit sinds de eerste stedelijke ontwikkeling zijn impact gehad. Hier vermelden we zeker de intense bouwactiviteit en doorgedreven renovatie / verbouwingen na WWII en de jaren 1970.

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

De impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed is relatief groot. Het bebouwde grondoppervlakte (nieuwe toestand) bedraagt ca. 265 m² (=56,5% van de perceelsoppervlakte) en de bouwrijpe zone is ca.204 m² (=43,5% van de perceelsoppervlakte) en bestemd als groenzone. De constructie die wordt opgetrokken

wordt normaliter gefundeerd op een algemene funderingsplaat op plaatsand. Het gaat om een afgraving over een diepte van 50-60cm ten opzichte van de nieuwe 0-pas (= binnen vloer pas huidig gelijkvloers). Hierbij moet rekening gehouden worden met een vorstrand van circa 60cm breed en tot op vorstvrije diepte (circa 80cm onder het maaiveld). Verder is er lokaal nog verstoring door: (i) aanleg rioleringen (buisdiameter 110 mm tot op 85 cm diep) en toezichtputten (25 cm diameter tot op 1,3 m); (ii) aanleg regenwaterput van 15000 l (3,4 x 2,9 m, diepte 2,5 m) en infiltratieput van 1250 l (1,25 x 2,5 m, diepte 1,1 m); (iii) aanleg septische tank van 5000 l (diameter 2,15 m, diepte 2,3 m); (iv) aanleg liftkoker (2,3 x 2,4 m, diepte 1,75 m). Terreinevaluatie – waarbij de diepte en bewaartoestand van eventuele archeologische resten wordt bepaald - moet duidelijk maken welke impact deze werken hebben op eventueel archeologisch onderzoek.

2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering

Het projectgebied in relatie tot de geplande werken wel degelijk kans op kennisvermeerdering, indien de bewaartoestand goed is en de werken de diepte van de relevante archeologische werken bereiken. Kennisvermeerdering kan zich richten op de bewoning en materiële cultuur tijdens de middeleeuwen. Het onderzoek kan een bijdrage leveren in onze kennis van middeleeuws Gent en de Waterwijk meer specifiek. De geplande ingrepen biedt voldoende ruimtelijke inzichten om tot kennisvermeerdering te komen.

3. Programma van Maatregelen

3.1 Vraagstelling

Het bureauonderzoek leverde onvoldoende informatie aan om een afdoende inschatting te maken van: (i) de aan of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem; (ii) de aard en datering van dit erfgoed; (iii) de bewaringstoestand van dit erfgoed. Gezien uit het bureauonderzoek wel voldoende potentieel op kennisvermeerdering blijkt, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd om bijkomend informatie te verzamelen die kunnen leiden tot het afbaken van eventuele advieszones voor verder onderzoek.

De voornaamste onderzoeksvragen met betrekking tot het verdergezet vooronderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op welke diepte bevinden deze sporen zich?
- Is er sprake van een complexe stratigrafie?
- Hoe zijn de sporen of structuren verspreid over het projectgebied?

- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Meer specifiek: kan de occupatie in verband worden gebracht met de bredere stadsontwikkeling van Gent en van de Waterwijk?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Kunnen er een zones afgebakend worden waar een opgraving al dan niet wenselijk is?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel opgraving?

3.2 keuze onderzoeksstrategie

Bij de keuze voor onderzoeksstrategie werd de topografische ligging, de bodemgesteldheid en de aard van de te verwachten sporen samen in acht genomen. Voor de te hanteren onderzoekstechnieken is de Code van Goede Praktijk 2.0 van toepassing. Onderstaande tabel presenteert een schematische voorstelling van de afweging van de verschillende onderzoekstechnieken:

	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	
<i>Geofysisch onderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	De kans op interferentie is te groot gezien de huidige inrichting van het projectgebied en omgeving
<i>Veldkartering</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Terrein is bebouwd en verhard
<i>Landschappelijk booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot.
<i>Verkennend archeologisch booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem

					is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.
<i>Waarderend archeologisch booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.
<i>Proefsleuven en proefputten</i>	Ja	Ja	Ja	Ja	Proefputten kunnen meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van sporensites en de bewaartoestand. Om praktische en economische redenen is deze onderzoeksstrategie niet aangewezen
<i>Proefputten in functie van steentijdsites</i>	Ja	Nee	Ja	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.

Figuur 1: Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.

Geofysisch onderzoek en veldkartering werden overwogen als onderzoeksstrategieën, maar niet weerhouden omdat ze weinig of niets zullen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De kans op bewoningssporen uit de prehistorie is zeer klein. Daarom wordt er geen gericht landschappelijk, verkennend en waarderend booronderzoek voorzien.

Gezien het potentieel voor sporensites wordt voor de evaluatie van het projectgebied een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van proefputten geadviseerd. Dit geeft de kans om de mogelijk complexe stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones in kaart te brengen. Deze strategie wordt geacht wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die uit het bureauonderzoek volgen te kunnen beantwoorden.

3.3 plan van aanpak

3.3.1. Voorwaarden voor de sloop

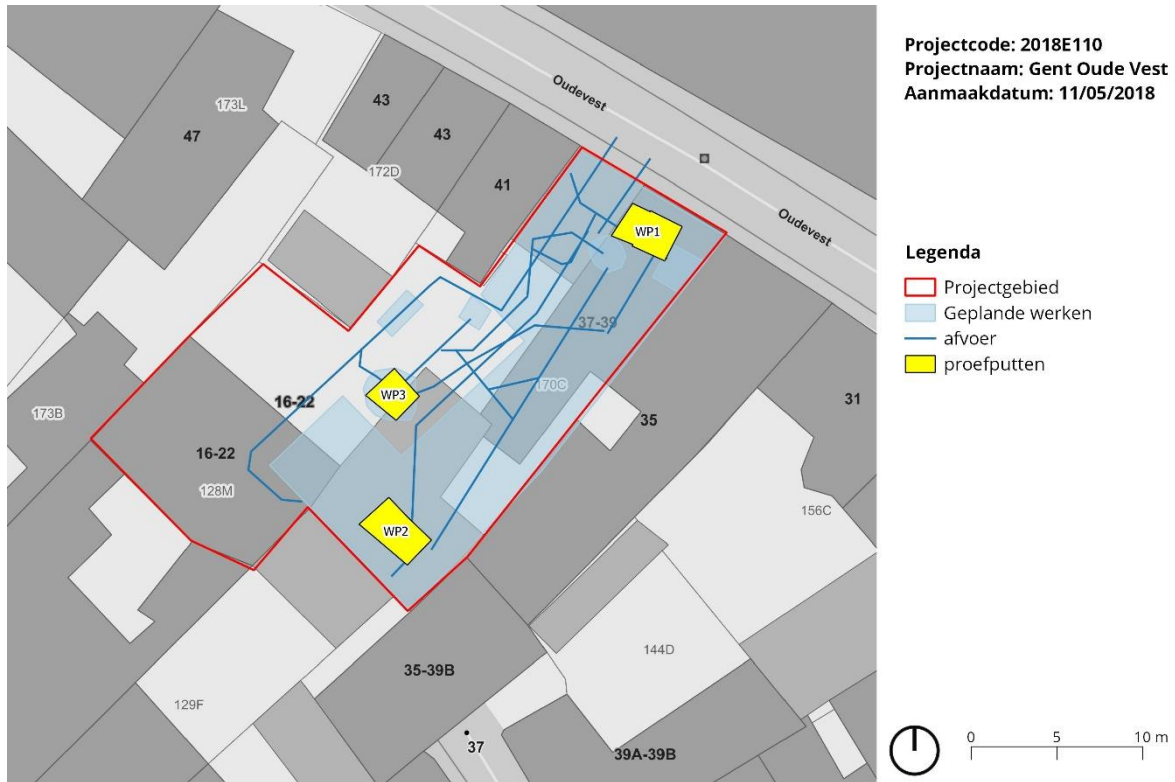
Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan pas van start gaan wanneer de huidige constructies zijn gesloopt. De sloopwerken voorafgaand aan het archeologisch vervolgonderzoek beperken zich tot het maaiveld. Bij de afbraak wordt gestreefd op een minimale impact op de ondergrond.

3.3.2. Proefputten

We adviseren de aanleg van in totaal 3 proefputten goed voor een oppervlakte van 16m² op een projectgebied van +/- 469 m². In totaal wordt zo een dekkingsgraad van bij benadering 3,4% van het projectgebied bereikt. Hierbij moet in rekenschap genomen worden dat het zuidelijk en westelijk deel van het projectgebied wordt in gericht als tuinzone en in mindere mate wordt geroerd door de geplande werken. De bebouwde zone is zo'n 265 m² wat een dekkingsgraad van ca. 6% oplevert van de zone geroerd door de geplande werken. Hoewel bij landelijke sites wordt gestreefd naar een 12,5% dekkingsgraad bij een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven, is dit in deze situatie, een stedelijke context met complexe stratigrafie, niet haalbaar en wenselijk. Enerzijds zit men met een groter grondverzet en dus -stockage doordat men dieper dient uit te graven, anderzijds is het doel van de proefputten een stratigrafische opbouw van het plangebied te verkrijgen, eerder dan een horizontaal ruimtelijk inzicht te verwerven.

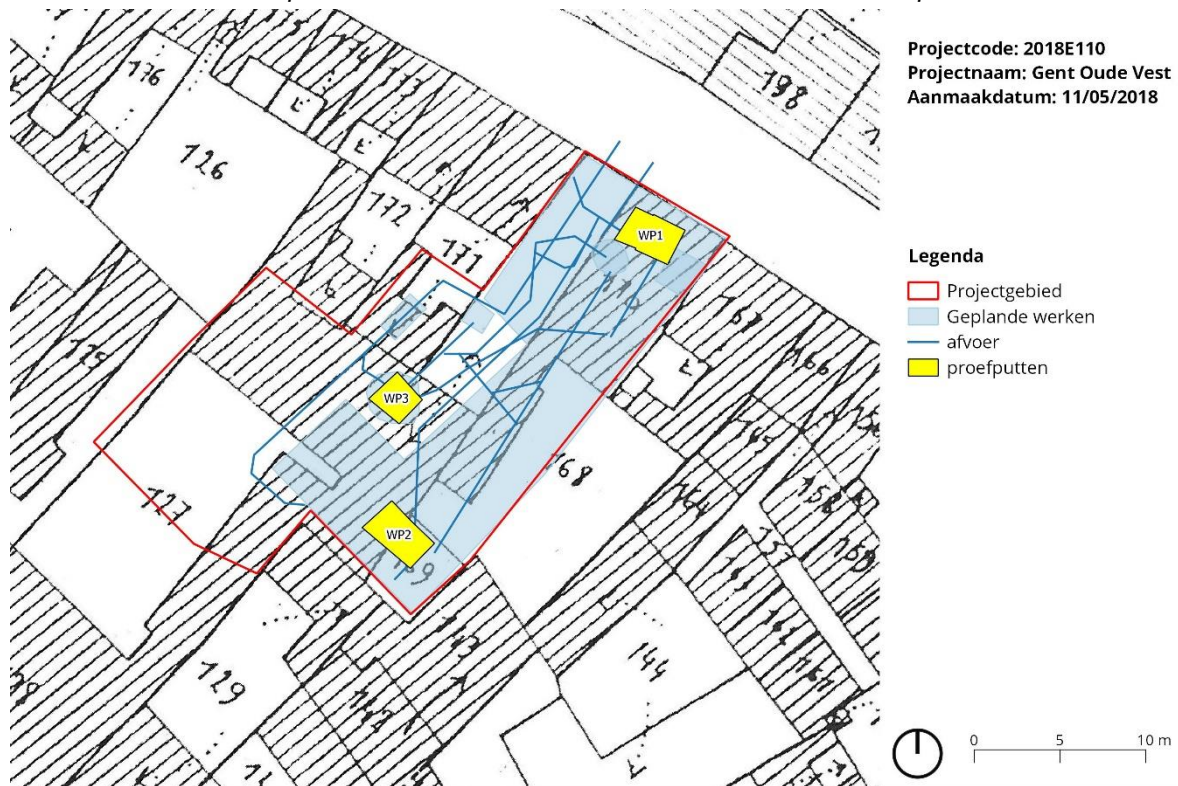
De proefputten situeren zich ter hoogte van de geplande werken met meeste impact. Tegelijkertijd werd er bij het inplannen van de proefputten rekening gehouden met de locatie van de historische bebouwing vastgesteld op het primitief kadaster van 1830:

- WP1 meet 3m bij 2 m en wordt aangelegd ter hoogte van de nieuwbouw. De proefput laat toe de historische structuren langs de Oudevest te onderzoeken op oudere fasen
- WP 2 meet 3 m bij 2 m en wordt aangelegd ter hoogte de nieuwbouw. De proefput laat toe zowel de achterhuizen gericht op de Sint-Katelijnestraat te evalueren en te onderzoeken op oudere fasen. De inplanting maakt ook een evaluatie mogelijk van de achtererven gerelateerd aan de huizen langs de Oudevest en de Sint-Katelijnestraat.
- WP3 meet 2 m bij 2 m en wordt aangelegd ter hoogte van de regenwaterput. De proefput laat eveneens toe de achterhuizen te evalueren en te onderzoeken op oudere fasen, en een evaluatie te maken van de achtererven gerelateerd aan de huizen langs de Oudevest en de Sint-Katelijnestraat.

#GOEDINERFGOED

Figuur 2: voorstel voor proefputten geprojecteerd op de GRB-basiskaart (recent gewijzigde perceelsnrs: 128M=B1823b 170c=B1823c) (©Geopunt)

#GOEDINERFGOED

Figuur 2: voorstel voor proefputten geprojecteerd op het primitief kadaster (©Cartesius)

Het hierboven beschreven proefputtenplan is opgemaakt op basis van de bureaustudie en gaat uit van een ideale onderzoekssituatie. Zo is er geen rekening gehouden met de aanwezigheid van eventuele gas- en waterleidingen, riolering of andere nutsinstallaties. Het plan is dan ook indicatief. Wijzigingen aan het plan worden gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek.

In de proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau in zoverre dat deze niveaus zich bevinden binnen de diepte van de impact van de geplande werken. Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond uitgevoerd, opnieuw in zoverre dat de natuurlijke ondergrond zich bevindt binnen de diepte van de impact van de geplande werken.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de put. Het dichten gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Voor verdere richtlijnen en technische bepalingen verwijzen we naar de Code van Goede Praktijk 2.0.

3.3. Criteria voor onderzoekshandelingen die niet uitgevoerd moeten worden

Indien in bepaalde zones afdoende is vastgesteld dat de ontgraving ter plekke uitsluitend gebeurt in verstoorde of recente lagen (opgebracht en/of verstoord), dient deze zone niet verder onderzocht te worden. De inschattingen met betrekking tot de aard en omvang van verstoringen en de aanwezigheid van recentere lagen gebeurt in het veld door de archeologisch veldwerkleider.

3.4. Criteria bereiken onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel wordt bereikt wanneer de onderzoeksvragen in de mate van het mogelijke beantwoord te worden.

3.5. competenties uitvoerder

De dagelijkse uitvoering van de opgraving ligt in handen van:

- 1 archeoloog-veldwerkleider: hij/zij dient heeft minstens 240 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 60 op sites met complexe stratigrafie
- 1 assistent-archeoloog: hij/zij heeft minstens 120 werkdagen opgravingservaring. Indien de densiteit van de sporen hoog is en extra mankracht nodig is, kunnen de veldwerkleider en de assistent-archeoloog bijgestaan worden door veldtechnici zonder diplomaveren.

Bij het onderzoek wordt indien nodig een aardkundige betrokken die instaat voor het onderzoeken, interpreteren, en registreren van de aardkundige aspecten van het archeologisch onderzoek. De duur en frequentie van de inzet hangt af van de vastgestelde bodemprofielen en de aangetroffen archeologische vindplaatsen.

Om het archeologisch vondstmateriaal kwaliteitsvol te behandelen en te bewaren wordt indien nodig ook beroep gedaan op een conservator. De conservator coördineert het geheel van conservatiehandelingen die binnen het onderzoek gesteld worden. Indien nodig komt de conservator ter plaatste voor advies of gespecialiseerde handelingen. De conservator heeft ervaring met de behandeling van aardewerk en metaalvondsten uit verschillende periodes. Indien bij het onderzoek van het vondstenensemble specialistische kennis vereist is, wordt een materiaaldeskundige betrokken bij het onderzoek. Dit kan zowel tijdens het veldwerk als tijdens de verwerking.

3.6. deponering

Data en vondsten, maw het archeologisch ensemble is eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek kan dit ensemble in overleg met de opdrachtgever opgenomen worden door een erkend erfgoeddepot, indien dit voor de regio aanwezig is. Indien nodig kan een ander depot worden gezocht of kan een afspraak worden gemaakt met het uitvoerende archeologische bedrijf met betrekking tot de opslag van het archeologische ensemble.

3.7. Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk van Goede Praktijk 2.0